

В.О. Куслій, аспір.

Житомирський державний технологічний університет

**МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВ:
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД І ВІТЧИЗНЯНІ ОСОБЛИВОСТІ***(Представлено д.е.н., проф. Євдокимовим В.В.)*

Запропоновано механізм формування фінансових результатів підприємств, який побудовано для цілей управління. Інформацію, що використовується для визначення фінансового результату від операційної діяльності, можна використати також для здійснення аналізу «витрати–обсяг–випуск» і визначення оптимального рівня виробництва, а також доцільності окремих замовлень, встановлення цін тощо. В цілому, показник фінансового результату від операційної діяльності дозволяє охарактеризувати діяльність, яка є основною для підприємства та для здійснення якої було створено даний суб'єкт господарювання. Наступною перевагою даної моделі є те, що визначення фінансового результату від фінансової інвестиційної та надзвичайної діяльності є більш ефективним з точки зору інформативності, ніж просто поділ на витрати та доходи від зазначених діяльностей. Що стосується фінансового результату від надзвичайної діяльності, то даний показник дозволяє виявити випадкові чинники, що не залежать від господарюючого суб'єкта, та виміряти їх вплив на фінансовий результат підприємства в цілому.

Ключові слова: фінансові результати; прибуток; збиток; витрати; доходи.

Постановка проблеми. Суб'єкти господарювання у процесі здійснення своєї діяльності та досягнення певних цілей використовують велику кількість ресурсів, не лише матеріальних, фінансових, трудових, а й інших, які, в свою чергу, є взаємопов'язані між собою. Метою будь-якого підприємства є отримання позитивного результату своєї діяльності, що зазвичай проявляється у формі прибутку, який, в свою чергу, суб'єкти господарювання намагаються якомога більше максимізувати. Беззаперечним є той факт, що визначення фінансових результатів є важливим і підсумковим показником, що характеризує ефективність здійснення як окремих операцій, так і діяльності господарюючого суб'єкта в цілому. З огляду на це, виникає необхідність дослідження питання формування фінансових результатів, адже саме величина фінансових результатів обумовлює можливості розвитку суб'єктів господарювання та визначає поточний стан справ підприємства.

Аналіз останніх досліджень. Питання формування фінансового результату були об'єктами дослідження таких науковців: П.П. Борщевського, М.І. Ковальчук, Г.Г. Кірейцева, Л.А. Лахтіонової, Є.В. Мних, Л.В. Нападівської, В.К. Савчук, М.Г. Чумаченко, В.В. Сопко та ін. Однак необхідна комплексна модель формування фінансових результатів, яка містила б фактори, що на нього впливають.

Викладення основного матеріалу. Варто зазначити, що фінансовий результат є показником, який формується під впливом різних факторів, а саме: внутрішнього і зовнішнього середовища. Наприклад, на величину фінансового результату суб'єкта господарювання можуть впливати такі фактори внутрішнього середовища: якість продукції, величина собівартості продукції, обсяг виробництва, ефективність використання виробничих ресурсів тощо. В свою чергу, факторами зовнішнього середовища діяльності господарюючого суб'єкта є: конкуренти, природні умови, державне регулювання цін тощо. Перелічені фактори залежно від їх впливу можуть як позитивно, так і негативно відобразитися на величині фінансового результату, змінюючи останній. Таким чином, результат діяльності підприємства може мати як позитивний, так і негативний характер. У випадку позитивного результату виникає прибуток, у випадку негативного підсумку діяльності – збиток, однак є ще одна ситуація, коли доходи дорівнюють витратам, у такому випадку фінансовий результат дорівнює нульовому значенню. Так раніше було визначено класифікаційну ознаку за формою прояву, відповідно до якої виділено прибуток, збиток та нульовий результат. Адже, коли витрати дорівнюють доходам, можна вважати, що прибуток становить нуль, і це, деякою мірою, позитивний результат, якщо

порівнювати дане нульове значення зі збитками. Але з іншого боку при нульовому значенні фінансового результату і збитки можна прирівняти до нуля. З огляду на значення підсумкового результату, є три форми, які може приймати фінансовий результат (тобто класифікація фінансового результату за формою прояву), а саме:

- прибуток (за умови перевищення величини доходів над витратами);
- збиток (за умови перевищення величини витрат над доходами);
- нульовий результат (за умови рівності величини доходів і витрат).

Отже, виникає необхідність дослідження даних понять. У першу чергу розпочнемо з категорії «прибуток». Як зазначає М.В. Володькін [3, с. 327], «прибуток найпростіша і водночас найскладніша категорія ринкової економіки. Її простота визначається тим, що вона є стержнем і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців у цій економіці. У той самий час її складність полягає у різноманітності сутнісних аспектів, які вона відображає, а також у різноманітності видів, у яких вона проявляється».

Питання прибутку порушували в своїх працях економісти-класики. Основні напрями економічної теорії, представників та трактування прибутку наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Розвиток теорій прибутку

Напрямок Представники	Представники	Зміст	Зміст
			<ul style="list-style-type: none"> • Концепція прибутку меркантилістів • Г. Мен, А. Серра, А. Монкрет'єн та ін. Концепція прибутку меркантилістів
Концепція прибутку фізіократів	Ф. Кене, Ж. Тюрго та ін.	Основним джерелом формування прибутку було землеробство. Воно, на їх думку, було єдиним джерелом формування позитивного значення суми прибутку	<ul style="list-style-type: none"> • Концепція продуктивності капіталу • А. Сміт, Д. Рікардо, Ж. Б. Сей та ін. Концепція продуктивності капіталу
Теорія утримання		Н. Сеніор	Джерелом формування прибутку є власна бережливість підприємців, зменшуючи витрати на особисте споживання
Теорія прибутку маржиналістів та неокласична теорія прибутку		К. Менгер, Ф. Візер, А. Маршалл, Дж. Б. Кларк, Л. Вальрас та ін.	З одного боку, прибуток – це винагорода, «ціна» одного окремого фактора виробництва – капіталу, не враховуючи винагороду за всі інші фактори - землю, працю. А з другого – прибуток розглядався як сукупний дохід підприємця від усіх факторів виробництва
Теорія «ризикового» прибутку		Ф. Найт	Прибуток – винагорода за ризик, можливі втрати в умовах ринкової невизначеності
Теорія «функціонального» прибутку		Й. Шумпетер	Прибуток – винагорода за нововведення, своєчасне освоєння інновацій
Теорія монополістичного прибутку		Дж. Робінсон, Е. Чемберлін та ін.	Джерелом формування монополістичного прибутку є введення монополістичних цін. Прибуток – це результат діяльності підприємця в умовах сприятливої кон'юнктури чи монополістичного становища фірми
Кейнсіанська теорія прибутку		Дж. Кейнс	Дохід підприємця визначається як перевищення цінності готової продукції над первинними витратами виробництва

Джерело: згруповано на основі [1]

Як видно з даних, що наведені в таблиці 1, існують різні школи економічної теорії, що трактували прибуток по-різному. Так, меркантилісти визначали прибуток джерелами його формування. В свою чергу, як результат зміни людської праці визначали прибуток представники концепції продуктивності капіталу. Натомість прибуток як винагороду за ризик трактував Ф. Найт – представник напряму «ризикового прибутку». Й. Шумпетер наголошував

на тому, що прибуток варто характеризувати з точки зору нововведень і визначав, що прибуток – це винагорода за своєчасне освоєння інновацій.

Теорія монополістичного прибутку, представниками якої є Дж.Робінсон, Е.Чемберлін та ін., характеризує прибуток як результат діяльності підприємства. Однак зміна економічної системи та розвиток грошово-товарних відносин вплинули на формування принципово іншої позиції щодо прибутку. Дійсно, сучасна категорія «прибутку» суттєво відрізняється від тієї, що розглядалася класиками, адже за такий період відбулися значні зміни економічної науки в цілому. Тому важливим є вивчення визначення сутності поняття «прибуток», що наведено у сучасній літературі.

Проаналізований обсяг літературних джерел дає підстави стверджувати про відсутність єдиної позиції щодо трактування категорії «прибуток». Виявлені підходи до трактування категорії «прибуток» було згруповано у п'ять груп, а саме: підсумок діяльності, показник діяльності, різниця між доходами та витратами, частина додаткової вартості та різниця між виручкою та витратами.

Беручи до уваги зазначене вище, вважаємо за доцільне запропонувати власне бачення даної категорії, а саме: прибуток – це позитивний фінансовий результат діяльності підприємства, що є наслідком перевищення доходів над витратами підприємства, які визнані відповідно до законодавства та отримані суб'єктом господарювання як на території України, так і за її межами за конкретний період часу. Зважаючи на відсутність у літературі визначення, яке б повністю характеризувало категорію «збиток», вважаємо за доцільне запропонувати уточнене дане поняття, а саме: збиток – це негативний фінансовий результат діяльності підприємства, що є наслідком перевищення витрат над доходами підприємства, які визнані відповідно до законодавства та отримані суб'єктом господарювання як на території України, так і за її межами за конкретний період часу.

З огляду на зазначене вище, було охарактеризовано та запропоновано авторські визначення категорій «прибуток» та «збиток», проте виникає логічна необхідність характеристики такої форми фінансового результату як нульовий. Зокрема, за умови рівності між доходами та витратами виникає фінансовий результат, що дорівнює нулю. Авторське бачення даної категорії полягає у наступному: нульовий фінансовий результат – це фінансовий підсумок діяльності підприємства, що є наслідком рівності доходів і витрат підприємства, які визнані відповідно до законодавства та отримані суб'єктом господарювання як на території України, так і за її межами за конкретний період часу.

Проблемним питанням є механізм формування фінансового результату, адже залежно від того, для яких цілей він визначається, буде залежати його величина. Відомим є те, що визначення фінансового результату є заключним етапом досягнення будь-якої мети. З точки зору бухгалтерського обліку, визначенням фінансового результату завершуються всі звітні періоди. Однак проблема полягає в іншому: навіть якщо розраховувати фінансовий результат відповідно до чинного законодавства, можна отримати розбіжності між величиною, що розрахована за бухгалтерським законодавством і податковим. Це також стосується ситуації, коли підприємство функціонує в різних країнах, де є розбіжності у законодавстві щодо визначення величини фінансових результатів. Розбіжності також виникають між величиною облікового фінансового результату та економічного фінансового результату. Зокрема, «розбіжності між економічним і бухгалтерським прибутком ще більше зростають за рахунок того, що з прибутку, якого ще реально немає, підприємство має нараховувати та сплачувати до бюджету податок на прибуток» [12, с. 145].

Натомість, «до 2000 року фінансовий результат на підприємствах України визначався як алгебраїчна сума прибутку від реалізації і позареалізаційних фінансових результатів. Прибуток від реалізації товарів, робіт, послуг обчислювався як різниця між виручкою від реалізації і повною собівартістю продукції. В основі такого підходу до фінансового результату була теорія додаткової вартості К.Маркса. При цьому і трактування предмета бухгалтерського обліку пов'язувалося із процесами господарської діяльності як складовими процесу розширеного відтворення» [4, с. 59].

Що стосується міжнародної практики, то як зазначає Р.Скалюк [11], «у міжнародній практиці можна виділити три основні підходи до визначення величини фінансового результату діяльності підприємства:

1) фінансовий результат (financial result) розглядають як зміну величини чистих активів підприємства протягом звітного періоду (1). Розмір чистих активів (net assets) визначається як

вартісна оцінка сукупного майна підприємства за вирахуванням загальної суми його заборгованості та додаткових внесків власників.

$$\Phi P = \Delta \text{ЧА} = (\text{ЧА}_1 - \text{ЧА}_0) \quad (1.1) \quad (1)$$

де ΦP – фінансовий результат; ЧА – зміна величини чистих активів; ЧА_0 , ЧА_1 – величина чистих активів на початок та на кінець звітної періоду відповідно:

2) фінансовий результат являє собою різницю між величиною доходів та витрат діяльності підприємства (2):

$$\Phi P = \text{Д} - \text{В} \quad (1.2) \quad (2)$$

де Д – доходи діяльності підприємства; В – витрати діяльності підприємства;

3) фінансовий результат трактується як зміна величини власного капіталу підприємства впродовж звітної періоду (3):

$$\Phi P = \Delta \text{ВК} = (\text{ВК}_1 - \text{ВК}_0) \quad (1.3) \quad (3)$$

де ВК – зміна розміру власного капіталу; ВК_0 , ВК_1 – величина власного капіталу на початок та на кінець звітної періоду відповідно».

Як зазначає Л.Г. Ловінська [5, с. 59], «у зарубіжних системах обліку вихідним моментом і метою є визначення фінансового результату, що віддзеркалює ефективність використання вкладеного власником капіталу. При цьому прибуток трактується як складова власного капіталу, тобто його приріст протягом певного часу; виробничі ресурси розглядаються не за їх місцем у процесі розширеного відтворення, а за строком повернення вкладених у них коштів (необоротні й оборотні); сама діяльність – не як сукупність процесів розширеного відтворення, а як витрачання вкладеного капіталу (власного й залученого) з метою його збільшення».

Досвід міжнародної практики бухгалтерського обліку, як зазначено Л.Г. Ловінською [6], «передбачає два головні методи визначення фінансового результату діяльності підприємства:

1) балансовий метод, що передбачає визначення фінансового результату на підставі основного балансового рівняння, за яким величина активу підприємства відповідає сумі власного капіталу (статутний, резервний, додатковий капітал, прибуток минулих років) та зобов'язань суб'єкта господарювання. За такого підходу, показник фінансового результату буде відображати зміну вартості чистих активів протягом звітної періоду;

2) метод «витрати–випуск», в основу якого покладено модель В.Леонтьєва. Розрахунок фінансового результату проводиться шляхом зіставлення доходів і витрат діяльності підприємства, з наступними коригуваннями даної різниці на суму зміни залишків запасів і вартості незавершеного будівництва впродовж звітної періоду».

Однак метод «витрати–випуск» використовується найчастіше, тоді як розрахунок фінансового результату за балансовим методом здійснюється здебільшого на малих підприємствах. Є ще один метод визначення фінансових результатів, що поширений у зарубіжних країнах, проте він належить до управлінського обліку. Розглянемо кожен із наведених методів (табл. 2).

Таким чином, як видно з даних, що наведені в таблиці 2, величина фінансових результатів, обчислених за зазначеними методами, може мати суттєві розбіжності. Що стосується балансового методу, за яким результат розраховується як різниця між активами та капіталом із зобов'язаннями, то даний метод, як зазначає М.В. Патарідзе-Вишинська [9], «технічно можна подати як різницю суми залишків активних і пасивних рахунків. Цей спосіб можливий тому, що всі операційні рахунки (рахунки доходів і витрат) закриваються на дату складання балансу і залишків не мають».

Таблиця 2

Визначення фінансового результату в зарубіжних країнах [6]

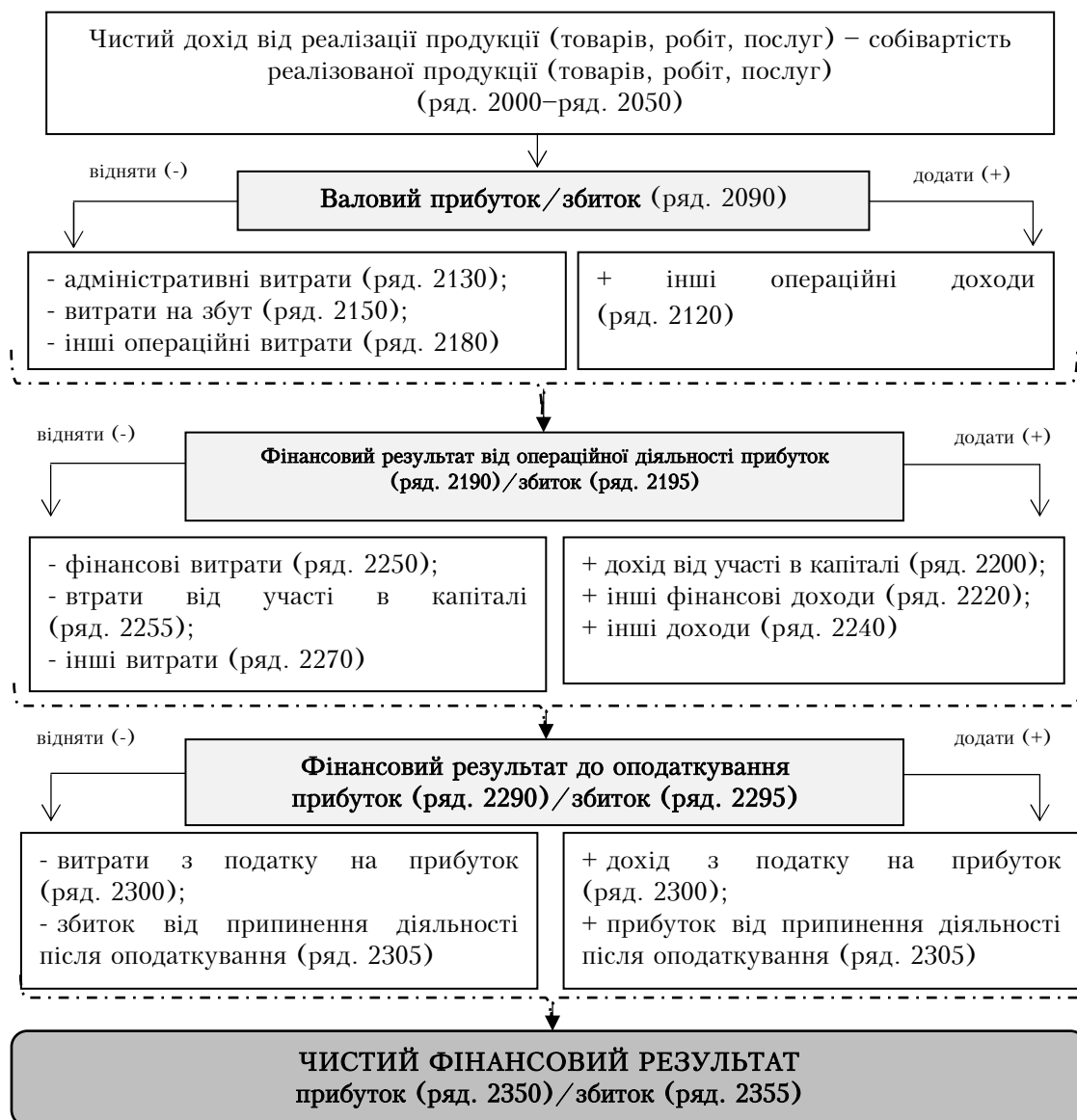
Вид обліку	Тип модуля у планах	Класи бухгалтерських	Метод визначення фінансового	Звітність
------------	---------------------	----------------------	------------------------------	-----------

	рахунків	рахунків	результату	
Фінансовий облік	Балансовий	«Необоротні активи», «Запаси», «Капітал», «Довгострокові зобов'язання», «Поточні зобов'язання», «Забезпечення»	1. Результат = Актив – – Капітал – – Зобов'язання. 2. Зміна вартості чистих активів на початку і наприкінці звітного періоду	Фінансова звітність (бухгалтерський баланс)
	Витрати – випуск	«Витрати за елементами», «Витрати за видами діяльності» (Франція), «Витрати за функціями підприємства» (США, Канада, Великобританія), «Доходи (за видами діяльності або функціями підприємства)»	Результат = Доходи – – Витрати	Фінансова звітність (звіт про фінансові результати)
Управлінський облік	Відображення результату фінансового обліку	«Фінансовий результат за центрами відповідальності», «Аналітичний фінансовий результат»	Відображений результат фінансового обліку деталізується, перегрупується відповідно до мети аналізу ефективності діяльності	Внутрішня звітність за даними управлінського обліку

У свою чергу, метод «витрати–випуск», що використовується у наведених зарубіжних країнах, деякою мірою схожий на механізм визначення фінансового результату, що використовується на вітчизняних підприємствах. Однак, порівняно з методами визначення фінансового результату в зарубіжних країнах, вітчизняний досвід розрахунку фінансових результатів наводить лише один механізм, що визначений чинними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Так розрахунок фінансового результату в Україні здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [8].

Розрахунок фінансового результату за вітчизняним бухгалтерським законодавством наведено нижче (рис. 1).

Джерело: визначено на основі [8]

Рис. 1. Механізм формування фінансових результатів відповідно до вимог вітчизняного бухгалтерського законодавства

Отже, відповідно до вітчизняного законодавства, механізм визначення чистих фінансових результатів, у свою чергу, містить визначення проміжних показників, що характеризують діяльність суб'єкта господарювання, а саме: валового прибутку/збитку, фінансового результату від операційної діяльності та фінансового результату до оподаткування.

«У Загальному Плані рахунків Франції 1982 р. результат визначався за трьома видами діяльності: поточною, фінансовою та екстраординарною» [7, с. 165]. Таким чином, у Франції, фінансовий результат визначається як співвідношення доходів поточної, фінансової та надзвичайної діяльності з витратами цих діяльностей (табл. 3).

Таблиця 3

Чотириразовий принцип відображення господарських операцій на рахунках у Франції [9]

Класи рахунків	Результат діяльності
Класи 1–5	± Результат, що витікає зі змін майнового стану фірми
Класи 6–8	± Результат, що визначається співвідношенням витрат і випуску
Клас 9, рахунок 90	± Результат, що визначається у процесі відображення витрат з фінансової до управлінської бухгалтерії

Клас 9, рахунки 92–98

± Результат, що визначений по відповідних центрах відповідальності

Тобто, у Франції, відповідно до даних, що наведені в таблиці 3, за планом рахунків Франції, визначають результат, що відображає зміну майнового стану, результат, що відображає співвідношення витрат і випуску, результат, що визначається в процесі відображення витрат з фінансового та управлінського обліку, та результат, що визначений по відповідних центрах відповідальності. У свою чергу, М.Р. Лучко та І.Д. Бенько [7, с. 164] наголошують на тому, що «Німеччина має давні традиції бухгалтерської справи. З одного боку, на бухгалтерську справу впливають законодавчі органи, а з другого – в країні працюють високоосвічені спеціалісти з бухгалтерського обліку». Визначення фінансових результатів відповідно до німецької практики, наведено в таблиці 4.

Таблиця 4

Визначення фінансових результатів у Німеччині

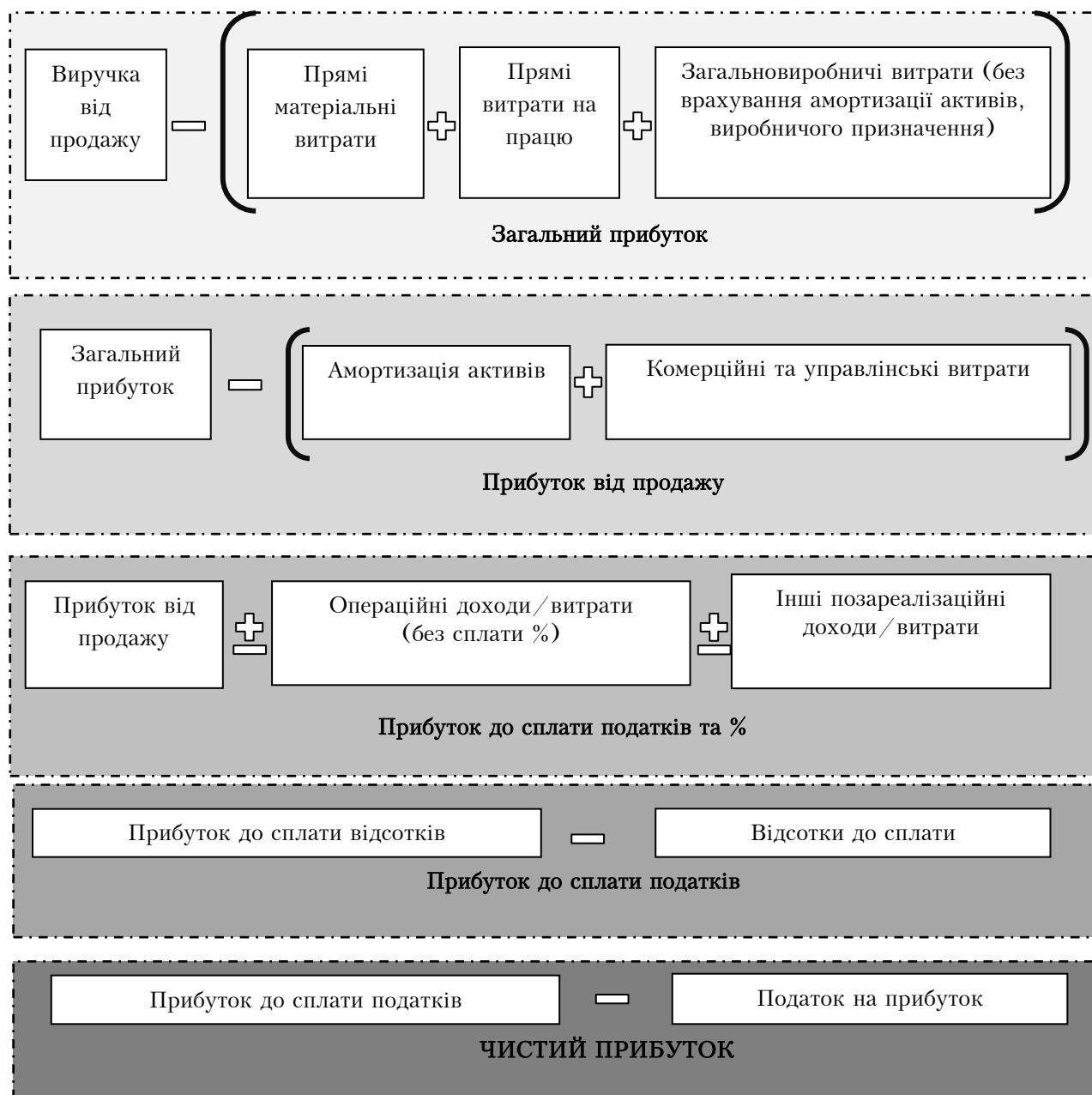
Доходи	Витрати	Фінансові результати
1) Цільові доходи (основні виробничі доходи, тобто та частка доходів, яка виникає в межах виробництва, є одночасно виробничими доходами)	1) Цільові витрати (виникають безпосередньо в процесі виробництва)	Цільові фінансові результати
2) Нейтральні доходи (приріст вартості, який належить до звітного періоду, але виникає поза процесом виробництва. Тут також розрізняються такі групи доходів: - доходи, не пов'язані з виробництвом, які не мають нічого спільного з процесом виробництва; - нерегулярні доходи, які пов'язані з виробничим процесом, але бажана їх нейтралізація через величини, що дуже змінюються; - дохід, який належить до інших звітних періодів)	2) Нейтральні витрати (виникають та обліковуються у звітному періоді, але не впливають на виробничий прибуток, оскільки вони не пов'язані безпосередньо з виробничим процесом. До них належать: - витрати, не пов'язані з виробництвом, які не мають нічого спільного з процесом виробництва; - нерегулярні витрати, які пов'язані з виробництвом, але мають бути нейтралізовані через їх величини, що постійно змінюються; - витрати, які належать до інших звітних періодів)	Нейтральні фінансові результати
3) Додаткові виробничі доходи (доходи, які ніколи не призводять до надходжень)	3) Додаткові витрати	Додаткові фінансові результати

Джерело: складено на основі [9]

Отже, в Німеччині на основі цільових доходів і витрат визначають цільовий фінансовий результат; на основі співвідношення нейтральних доходів і витрат визначають нейтральні фінансові результати; в свою чергу, на основі різниці додаткових виробничих доходів і витрат вираховують додаткові фінансові результати. Інакше кажучи, якщо проводити паралель з вітчизняним механізмом визначення фінансових результатів, то цільові фінансові витрати – це витрати на створення продукції, тобто її собівартість, а цільові фінансові результати є аналогом вітчизняного валового фінансового результату. З іншими видами доходів, витрат та фінансових результатів є відмінності від вітчизняної практики.

На думку М.В. Патарідзе-Вишинської [9], за такою схемою «результат підприємницької діяльності визначається в фінансовому обліку до тих пір, поки в бухгалтерському обліку дійсно відображаються лише доходи (нейтральні доходи + цільові доходи) та витрати (нейтральні витрати + цільові витрати), проблеми не виникне. Якщо ж у цій системі бухгалтерського обліку необхідно визначити і результат виробничої діяльності, то поряд з відображенням цільових доходів і цільових витрат (основні виробничі доходи та основні витрати) також відображають додаткові виробничі доходи та витрати».

Зокрема, модель формування фінансових результатів у США відповідає принципам GAAP (Generally Accepted Accounting Principles – загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку). Механізм формування фінансових результатів в американській системі бухгалтерського обліку наведено на рисунку 2.

Джерело: розроблено за даними [10]

Рис. 2. Механізм формування фінансового результату в США

Отже, в США механізм визначення кінцевого фінансового результату передбачає визначення проміжних показників, що характеризують діяльність підприємства, а саме: загальний прибуток, прибуток від продажу, прибуток до сплати податків і відсотків та прибуток до сплати відсотків.

У свою чергу, «у Швейцарії, прибуток визначають шляхом порівняння доходів і витрат. Витрати виробництва містять накладні витрати, окрім адміністративних і комерційних витрат. Постійні накладні виробничі витрати розподіляються, виходячи з потужності обладнання. Витрати на виплату відсотків можна зарахувати до складу накладних витрат. Більшість компаній зараховують частину непрямих витрат до вартості запасів. Але є фірми, що оцінюють готову продукцію лише за прямими витратами виробництва. Базою оподаткування прибутку є чистий дохід, скоригований на суму витрат, які виходять за межі загальноприйнятої практики бізнесу» [2, с. 428].

З огляду на зазначене вище, є підстави стверджувати про існування різних методик визначення фінансового результату у зарубіжних країнах. Розбіжності у визначенні фінансового результату у різних країнах обумовлені, в першу чергу, розбіжностями в нормативно-правових актах країн. Однак було встановлено, що механізми визначення фінансового результату в різних країнах мають спільні критерії, що полягають, по-перше, в тому, що величину фінансового результату можна чітко визначити, по-друге, визначення підсумкового показника полягає у зіставленні доходів і витрат у звітному періоді. З огляду на вивчені особливості механізмів формування фінансових результатів, було запропоновано авторську модель формування фінансових результатів для цілей управлінського обліку (рис. 3).

Таким чином, запропонований механізм визначення фінансових результатів передбачає групування витрат та доходів за функціями, тобто у розрізі таких видів діяльності: операційної, фінансової, інвестиційної та надзвичайної. Надзвичайна діяльність вилучена чинним бухгалтерським законодавством, однак для цілей управління доцільність її виділення не зменшується, адже превентивних заходів щодо попередження таких надзвичайних ситуацій практично немає (навіть не всі надзвичайні ситуації можна передбачити). Відповідно до даного механізму, для визначення фінансового результату операційної діяльності співвідноситься валовий фінансовий результат і інші операційні доходи з адміністративними та іншими операційними витратами. До складу інших операційних витрат належать: загальновиробничі постійні витрати; витрати, що пов'язані з наданням у тимчасове користування активів; витрати, що пов'язані з наданням за плату прав, що виникають з патентів на винаходи тощо; витрати, що пов'язані з реалізацією активів, відмінних від грошових коштів (крім іноземної валюти), товарів, продукції, робіт, послуг; штрафи, пені, неустойки; відшкодування заподіяних збитків; збитки минулих років, визнані у звітному році; суми дебіторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності, інших боргів, нереальних у стягненні; курсові різниці; суми уцінки активів та інші витрати.

В свою чергу, витрати, що пов'язані з наданням у тимчасове користування активів, та витрати, що пов'язані з наданням за плату прав, що виникають з патентів на винаходи тощо будуть відображатися у складі інших операційних витрат, якщо зазначені види діяльності не є предметом діяльності організації, в іншому випадку витрати відображаються у складі собівартості. Така сама ситуація стосується і складу інших операційних доходів, наприклад, надходження, що пов'язані з наданням у тимчасове користування активів та і з наданням прав на патенти й винаходи тощо. Якщо такі види інших операційних доходів не є предметом діяльності організації, то в іншому випадку дані доходи відображаються у складі виручки від реалізації.

Даний механізм є відмінним від механізму визначення фінансових результатів відповідно до чинного законодавства, а отже не може використовуватися для відображення величини фінансового результату по запропонованому механізму у фінансовій звітності. Однак даний механізм побудовано для цілей управління. Так, наприклад, інформацію, що використовується для визначення фінансового результату від операційної діяльності, можна використати також для здійснення аналізу «витрати–обсяг–випуск» і визначення оптимального рівня виробництва, а також доцільності окремих замовлень, встановлення цін тощо. В цілому показник фінансового результату від операційної діяльності дозволяє охарактеризувати діяльність, яка є основною для підприємства та для здійснення якої було створено даний суб'єкт господарювання.

Наступною перевагою даної моделі є те, що визначення фінансового результату від фінансової інвестиційної та надзвичайної діяльності є більш ефективним з точки зору інформативності, ніж просто поділ на витрати та доходи від зазначених діяльностей. Що стосується фінансового результату від надзвичайної діяльності, то даний показник дозволяє виявити випадкові чинники, що не залежать від господарюючого суб'єкта, та виміряти їх вплив на фінансовий результат підприємства в цілому.

Рис. 3. Запропонований механізм формування фінансових результатів для цілей управління

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі порівняння вітчизняного досвіду формування фінансових результатів та практики зарубіжних країн було встановлено розбіжності між механізмами визначення підсумків діяльності. Зважаючи на це та враховуючи виявлені особливості, було побудовано авторський механізм формування фінансових результатів за операційним, фінансовим, інвестиційним та надзвичайним сегментами. Даний механізм вважаємо за доцільне використовувати для цілей управління, адже це дозволить задовольнити інформаційні потреби різних користувачів, а також отримати більш повну та достовірну інформацію про результати діяльності, на основі якої, в подальшому, можна прийняти ефективні управлінські рішення.

Список використаної літератури:

1. *Антоненко Л.А.* Еволюція поглядів на інновацію: історико-економічний аспект / *Л.А. Антоненко, Г.І. Рудь* // Проблеми економіки та управління : Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка». – Л., 2008. – Вип. 628. – С. 24–28.
2. *Бутинець Ф.Ф.* Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посібник / *Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька*. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 544 с.
3. *Володькін М.В.* Економіка промислового підприємства : навч. посібник / *М.В. Володькін*. – К. : Знання 2003. – 600 с.
4. *Уткіна Н.В.* Економічний зміст фінансових результатів діяльності підприємства: історичний аспект / *Н.В. Уткіна* // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – 11. – С. 133–137.
5. *Ловінська Л.Г.* Концепція фінансових результатів в системі бухгалтерського обліку підприємства / *Л.Г. Ловінська* // Фінанси України. – 2003. – 11. – С. 58–65.
6. *Ловінська Л.Г.* Концепція фінансового результату у системі бухгалтерського обліку підприємств / *Л.Г. Ловінська* // Фінанси України. – 2009. – 1. – С. 58–65.
7. *Лучко М.Р.* Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посібник / *М.Р. Лучко, І.Д. Бенько*. – К. : Знання, 2006. – 311 с.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print1444407287055521>.
9. *Патарідзе-Вишинська М.В.* Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний та зарубіжний досвід / *М.В. Патарідзе-Вишинська* // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2010_2_33.pdf.
10. *Рахматуллин Ю.Я.* Пути совершенствования и проблемы формирования отчета о прибылях и убытках для организаций апк / *Ю.Я. Рахматуллин* // Вестник АГАУ. – 2013. – 4 (102). – С. 139–142.
11. *Скалюк Р.* Концепції фінансового результату діяльності промислового підприємства: міжнародна практика та вітчизняні реалії / *Р.Скалюк* // Галицький економічний вісник. – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/822/2/GEB_2010_v28_No3-R_Skaljuk-Concept_of_financial_results_of_18.pdf.
12. Теорія бухгалтерського обліку : монографія / *Л.В. Нападовська, М.Добія, Ш.Сандер, та ін.* ; за заг. ред. *Л.В. Нападовської*. – К. : Київ. Нац. торг.- екон. ун-т, 2008. – 735 с.

КУСЛІЙ Вадим Олександрович – аспірант кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– проблеми бухгалтерського обліку фінансових результатів.

Стаття надійшла до редакції 27.08.2015.